Jørgen Gunnerud (1948–2025)

Kjære Kristin, familie, venner, forfattere og alle som har hatt gleden av å kjenne Jørgen Gunnerud

Da jeg fikk beskjeden om at Jørgen Gunnerud hadde gått bort, ble jeg trist, for Jørgen var en fin mann, og en glimrende forfatter som har satt sitt merke i norsk kriminallitteratur, for ikke å si den norske litteraturen og ikke minst preget Kolon forlag, som han har vært med ifra starten i 1995. Nå er Jørgen gått bort. Bortgangen kom brått på meg, for da jeg snakket med ham for noen uker siden var han i bedre form enn på lenge, og han snakket om at han planla å skrive ferdig en roman om de første dagene av andre verdenskrig, som han hadde jobbet med de siste årene. Og, så sent som to dager før han døde fikk jeg tilsendt Jørgens bidrag til Memoarer, Kolons 30-årsjubileumsantologi som utkommer til høsten. Et veldig fint bidrag, vil jeg skynde meg å tilføye.

Etter et langt og innholdsrikt liv som lærer, student, studentpolitiker og mange ulike jobber debuterte Jørgen som forfatter i 1994 med kriminalromanen Raymond Isaksens utgang, hvor han introduserte Kripos-etterforsker Knut Moen – en karakter som skulle bli et kjennemerke i hans forfatterskap – en uhyre intelligent Oslo-basert etterforsker som kom som en fremmed inn i de samfunnene hvor forbrytelsen hadde skjedd, og han løste sakene stort sett med sin egen tankekraft. Knut Moen er hovedperson i de fleste av Jørgens bøker. Men Jørgen etablerte også en annen kriminalhelt, nemlig den lavmælte, empatiske og menneskekloke lensmannen Magnus Akselsen fra Korsfjord, en lokalkjent person, godt integrert i miljøet han etterforsket – og både empati og lokalkunnskap er på en måte avgjørende for løsningen av gåten. Jeg ser ikke bort fra at disse to mennene representerer ulike sider ved forfatteren.

Jørgen var vel det en kan kalle en realistisk krimforfatter, hvor både skrivemåte og plott var troverdige i forhold til virkeligheten slik vi kjenner den. Jørgen var utpreget metodisk og hadde faktisk nedfelt sitt litterære program allerede i Raymond Isaksens utgang hvor han blant annet skrev:

«Få visste bedre enn han [altså Knut Moen] at norske mord både er øredøvende uinteressante, og i de fleste tilfellene lette å etterforske. Et norsk mord blir begått i en krets av mennesker som kjenner hverandre godt, ofte i vitners nærvær. Morderen begår ugjerningen med en gjenstand han har for
hånden, ofte en brødkniv. Gjerningsmannen er sterkt beruset og blir pågrepet raskt, gjerne i sin seng, hvis han ikke sovner på trappa utenfor. Det ligger i sakens natur at disse ugjerningene finner sted blant samfunnets mest utslåtte, og er motivert av

uoverensstemmelser og årsaker som vanskelig kan
engasjere andre enn de impliserte.»

Noen år senere kommenterer Jørgen sitt litterære program i et foredrag:

«Jeg tok kanskje litt hardt i, men jeg var fast bestemt på å lage en spenningsbok innafor rammen av norsk virkelighet, eller innafor rammen av norsk kriminalstatistikk. En fortelling jeg selv kunne tro hadde skjedd i
virkeligheten. Jeg ville for all del unngå mord på Statsministerens kontor eller rituelle mord i et kunstnermiljø i hovedstaden.»

Her er det mye å lære, og jeg vil si Jørgen lyktes ualminnelig godt i sitt forehavende, og at han gjennom sine ti kriminalromaner, skrev seg ut et eget hjørne av norsk litteratur. Realismen og troskapen mot virkeligheten utgjør en stor del av Gunneruds kvaliteter, men like viktig, og kanskje viktigere, var bøkenes høye litterære verdi: Gunneruds romaner var utpreget velskrevne, og med en ikke umerkbar undertone av mørk humor. Jeg vet de ble lest og likt både av et grådig krimpublikum og av kresne litterater. Bøkene ble da også kalt romaner om en forbrytelse, fremfor det mer vanlige begrepet kriminalroman. Selv om Gunneruds bøker alltid fikk svært god mottakelse, hadde han lenge kallenavnet «Norsk krimlitteraturs best bevarte hemmelighet».

Jørgens litterære praksis bar preg av rettferdighetssans, sosial innsikt og dyp menneskelighet. Han skrev ikke for å underholde alene, men for å utfordre – for å minne oss om at mennesket aldri står utenfor samfunnet, men alltid er en del av det. Et markant eksempel på dette finner vi i romanen Høstjakt fra 2007, som vant Rivertonprisen det året den utkom. Denne boka er en interessant fusjon av realismens langsomme grundighet med kriminalromanens krav om spenning, og det nærmest urnorske fenomenet høstjakt. Boka anbefales!

Jørgen skrev også historiske romaner, Håvard den halte fra 2004 var basert på sagaen Håvard Isfjording mens handlingen i Sju dager i september fra 2014 utspiller seg under andre verdenskrig, og er minst like spennende som en kriminalroman, og full av overraskende vendinger. Sju dager i september forener solid kunnskap om nordnorsk natur, tysk militærvesen, samenes situasjon, fiskernes liv, og boka viser på subtilt vis hvordan krigen innvirket på alle aspekter av livet.

Sju dager i september ble Jørgens siste bokutgivelse, men han rakk altså å sende inn et bidrag til Kolons Memoarer. Og jeg er glad for at han hadde anledning til å bidra, ikke minst fordi Jørgen har en spesiell posisjon i forlaget, han var på en måte Kolons grand old man, navet i Kolon, et fast punkt som alltid var til stede, en lederskikkelse som tok vare på yngre forfattere og sørget for at ting gikk riktig for seg. Han var også Torleivs gode og gamle venn og en stor støtte for forlaget, litterært og menneskelig. Jørgens bidrag til Kolons Memoarer heter «Jeg går i barndommen», og jeg tillater meg å sitere et lite utdrag av innledningen til denne nydelige teksten.

«Jeg ble født på Betanien Sykehus, med utsikt til Vår Frelsers Gravlund. Året var 1948, tre år etter verdenskrigens slutt og den tyske okkupasjonen. Mine foreldre flyttet til Grefsen og betalte kr.10 000,- «under bordet», som det het den gangen, for en leierett i en tomannsbolig. Jeg startet med andre ord livet mitt som Oslo-gutt. Skjebnen ville det annerledes, enn så lenge. Mine foreldres førstefødte var kolikkbarn, og de ble kastet ut med henvisning til husbråk. Husbråket var altså meg. Pengene, som var skranglet sammen fra slekt og venner, så de aldri mer.»

I dag kjenner jeg på takknemlighet for alt Jørgen har gitt – til litteraturen, til forlaget og til oss som kjente ham. Jeg minnes ham med respekt og kjærlighet.

Hvil i fred, Jørgen.

- tale ved forlegger Bjørn C.W. Aagenæs